

Skandinavias presseorganisasjoner

En sammenligning av pressenemnd i Norge, Sverige og Danmark

Bacheloroppgave i journalistikk

Universitetet i Stavanger

2022

Iselin With Vårøy, 255904.

Veileder: Terje Hillesund

Innledning

Ifølge FN sin pressefrihetsindeks lå Norge på førsteplass i 2021. På tredjeplass lå Sverige og Danmark lå på fjerde plass (FN, 2022). De tre landene ligger nærme hverandre, og både nordmenn, svensker og dansker besøker hverandre og er godt kjent med hverandres land. Flere nordmenn leser både svenske og danske medier, på samme måte som dansker og svensker leser norske medier. Derfor kan det være en fordel å vite hva de ulike presseorganisasjonene heter og hvordan de er bygd opp. De ulike organisasjonen har mange likheter, men også noen ulikheter. I denne oppgaven vil jeg prøve å presentere de ulike organisasjonene på en oversiktlig måte, og senere dra fram likheter og ulikheter mellom de tre organisasjonene.

Innholdsfortegnelse

Skandinavias presseorganisasjoner	1
<i>En sammenligning av pressenemnd i Norge, Sverige og Danmark</i>	<i>1</i>
.....	1
Innledning.....	2
2. Problemstilling	3
3. Gjennomføring	4
3.1 Metode.....	4
3.2 Informanter.....	6
3.3 Utfordringer med metode	7
4. Bakgrunn og funn	7
4.1 Pressens Faglige Utvalg (PFU), Norge	7
Etikk.....	8
Krav til klage	9
Behandling av klage.....	10
Konsekvens for mediene	11
Endringer	11
Statistikk	12
4.2 Pressenævnet, Danmark	12
Etikk.....	13
Krav til klage	13
Behandling av klager	14
Konsekvenser for mediene.....	15
Endringer	15
Statistikk	16
4.3 Allmänhetens Mediombudsman og Mediernas Etiknämnd, Sverige.....	16
Etikk.....	17

Krav til klage	18
Behandling av klager	18
Konsekvenser	19
Endringer	20
Statistikk	20
5. Drøfting.....	21
6.Oppsummering	24
Litteraturliste	25
<i>Bøker og rapporter.....</i>	25
<i>Nettsider og elektroniske artikler.....</i>	26
Vedlegg	27

2. Problemstilling

Et av de store prinsippene for pressefrihet går ut på at pressen skal ha rett til å bringe opplysninger og fremsette kritikk uten forhåndskontroll. Dette gjelder blant annet offentlige myndigheter (Finstad, 2021). Det har også blitt viktig både for medier og innbyggere at mediene kan stilles ansvarlig hvis de begår presseetiske feil. Man kan si at *et viktig formål med både regelverk og presseetisk holdningsarbeid er å sikre pressens frihet og arbeidsmuligheter* (Brurås, 2014, s.15). Både Norge, Danmark og Sverige er demokratiske land, hvor pressefrihet, ytringsfrihet og trykkefrihet er viktig. Alle disse tre landene har utviklet egne presseetiske regler som journalister og «seriøse» medier følger. Det er også opprettet utvalg som skal sørge for at mediene følger de etiske reglene. Alle de tre organisasjonene benytter seg av selvjustis. Det innebærer blant annet at pressen selv i størst mulig grad setter rammene for sin egen virksomhet, uten at myndigheter involveres (Brurås, 2014, s. 24). I de tre landene har også innbyggere mulighet til å klage inn mediene, hvis de mener det er brudd på god presseskikk.

På bakgrunn av at Norge, Sverige og Danmark er naboland ville jeg vite om det var stor forskjell i presseskikken og ikke minst om det er store forskjeller når det gjelder å klage på saker i mediene. Derfor vil jeg i denne oppgaven sammenligne hvordan organisasjoner i Norge, Sverige og Danmark håndterer klager på presseskikk. Jeg vil blant annet også se på hvilke etiske retningslinjer som gjelder i de ulike landene og sammenligne dem. Jeg utformet da denne problemstillingen:

Hvordan håndterer Norge, Sverige og Danmark klager på mulige brudd på god presseskikk, og hvilke konsekvenser kan dette få for mediene?

For å gi et godt svart på hvordan en person kan klage i de ulike landene, vil det også være naturlig og legge fram hvordan klageprosessen fungerer. Da er det en fordel at de ulike organisasjonene blir godt presentert i oppgaven. Jeg vil derfor også svare på hvordan organisasjonene er bygd opp.

Jeg vil også se på hvilke konsekvenser mediene kan få hvis klagen fører til fellelse i de ulike landene.

3. Gjennomføring

3.1 Metode

For å kunne få til en god sammenligning av hvordan de ulike organisasjonene fungerte, valgte jeg å benytte meg av komparative case-studier. I komparative case-studier bruker man i utgangspunktet to eller noen få enheter. Disse skal bli systematisert sammenlignet. En slik enhet kan være individer, familie, organisasjoner, institusjoner eller prosesser (Dahlum, Frønmo & Wæhle, 2020). Fordelen med å benytte seg av komparative case-studier, er at det klart kommer fram hvilke likheter og ulikheter de forskjellige organisasjonene og prosessene har. En annen fordel er at jeg vil ha muligheten til å gå i dybden på hvordan de ulike organisasjonene jobber.

For å finne riktig informasjon om de tre organisasjonene benyttet jeg meg av en form for dokumentanalyse. Et kjennetegn ved dokumenter er at de inneholder tekst. Når vi snakker om dokumentbegrepet snakker vi om publikasjoner, arkivmateriale, brev og andre typer upublisert material (Østbye et al., 2013, s. 51). Dokumenters formål i en oppgave som dette kan være delt inn i to deler. Enten kan dokumentene være *objekter for forskningen*, eller så kan dokumentene være *kilder eller ressurser i forskning om et sakstema* (Østbye et al., 2013, s. 51).

Metoden jeg valgte for å utføre undersøkelsen var kvalitativt intervju. Det er flere fordeler med å benytte seg av kvalitative intervju.

- Man kan få informasjon som det ellers ville vært vanskelig å få tilgang til.
- Man kan få kartlagt prosesser og sosiale relasjoner

- Man kan få kommentarer og bekreftelse eller avkreftelse på data fra andre kilder
- Man kan prøve ut egne hypoteser og forståelsesmåter underveis i intervjuet.
- Man kan få tilgang til aktørers snakkemåter og begrepsapparat.
- Man kan kombinere metoden med andre kvalitative og kvantitative tilnærminger i intervjuet og i forskningsprosjektet (Østbye et al., 2013, s. 103).

Det finnes flere måter man kan gjennomføre kvalitative intervjuer. Valget sto mellom ustrukturert intervju, semistrukturert intervju og strukturert intervju (Østbye et al., 2013, s. 104). I ustrukturerte intervjuer har man sjelden definert et spesielt tema eller utformet spørsmål i forkant av intervjuet. Dette fungerer bra hvis intervjueren ikke har mye informasjon på forhånd, og gjerne vil at samtalen skal føre til at intervjuer trenger dypere forståelse. I semistrukturerte intervjuer har man ofte definert et tema på forhånd og at det gjerne er utarbeidet en intervjuguide i forkant. Dette kan føre til at det er stor fleksibilitet og det er mulig med oppfølgingsspørsmål. I strukturerte intervjuer er spørsmålene ofte forhåndsdefinert, og svarene kan ofte brukes i tabeller i etterkant (Østbye et al., 2013, s. 105).

Før jeg skulle foreta mine tre intervjuer måtte jeg først finne ut hvordan jeg skulle gjennomføre intervjuene. Jeg bestemte meg for å bruke semistrukturert intervju. Jeg hadde et klart tema for hva jeg ville ha svar på, i tillegg til at jeg utformet en intervjuguide i forkant. Da jeg gjennomførte intervjuene hadde jeg også mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål. Spørsmålene i guiden var ting jeg visste jeg ville ha svar på, men det dukket også opp andre spørsmål og tema underveis. Jeg visste at jeg ville ha muligheten til å kunne stille oppfølgingsspørsmål under intervjuene. I første omgang vurderte jeg å sende e-post til de ulike informantene mine med spørsmål. Siden informantene mine ikke var i samme by eller land som meg, visste jeg at det ikke ville bli personlige møter uansett. Ved å sende e-post ville det bli vanskelig å holde en flytende samtale gående. Jeg så for meg at det ville blir mange e-poster fram og tilbake, og noe mindre personlig. Jeg bestemte meg derfor for at jeg skulle gjennomføre intervjuene over telefon. Intervjuene ble tatt opp, samtidig som jeg tok noen notater underveis. Etter intervjuene transkriberte jeg intervjuene med spørsmålene fra meg, og ordrett hva informantene svarte. Før jeg gjennomførte intervjuet, ble de også forelagt informasjon om hva oppgaven skulle handle om. De fikk også spørsmål om jeg kunne ta opp samtalen, og sitere dem med fullt navn i oppgaven. Alle de tre informantene samtykket til dette.

Da jeg skulle velge kilder var jeg også opptatt av at det var kilder som var inne i organisasjonene i dag. Det skjer stadig endringer i slike organisasjoner, derfor var det ikke aktuelt for meg i denne oppgaven å ta kontakt med noen som hadde jobbet i organisasjonen for flere år siden. Man ønsker ofte at kilden skal være tett opp til begivenheten for å få rett og relevant informasjon (Østbye et al., 2013, s. 45).

Jeg har benyttet meg av komparative- casestudier hvor jeg har intervjuet tre informanter og brukt dokumentanalyse for å finne informasjon til oppgaven. Jeg har blant annet brukt nettsidene til de ulike organisasjonene. I tillegg til nettsider har jeg benyttet meg av årsrapporter og statistikk. All informasjonen jeg har brukt i dokumentanalyse har vært åpne og publisert informasjon. Nettsidene har gitt informasjon om vedtekter og hvordan saksgangen fungerer. De har også vist hvordan organisasjonen er bygget opp. Alle de tre organisasjonene jeg analyserte hadde fokus på åpenhet. Dermed var det ikke vanskelig for meg å få tak i den informasjonen jeg trengte. Det aller meste var allerede åpen informasjon til offentligheten.

3.2 Informanter

I kvalitative intervjuer benytter man gjerne begrepet informanter om dem man intervjuer. Dette er fordi forskeren har et ønske om å bli informert om innsikter, vurderinger og refleksjoner av den som intervjues (Østbye et al., 2013, s. 103). Jeg har intervjuet tre personer. Alle tre er fra hvert sitt land, og alle tre jobber direkte med både presseetikk og håndtering av klager rettet mot brudd på god presseetikk. Jeg fikk snakke med tre personer som gjør mye av det samme, men som likevel har ulike roller i de forskjellige organisasjonene. En fordel med dette er at jeg fikk fram både hvordan de jobber i sekretariatene, men også hvordan de høyere oppe i systemet jobber. En ulempe kan være at de tre på bakgrunn av hvor og hvordan de jobber, har veldig ulike oppfatninger av hvordan prosessene fungerer. Likevel er jeg glad for at jeg fikk snakke med disse tre, fordi jeg mener de bidrar med hver sine unike erfaringer.

- Trude Hansen, rådgiver og fagleder sekretariatet i Pressens Faglige Utvalg, *Norge*.
- Caspar Opitz, Allmänhetens Mediombudsman, *Sverige*.
- Latifa Mahdaoui, fullmektig, Pressenævnets sekretariat, *Danmark*.

3.3 utfordringer med metode

Ved hjelp av metodene jeg valgte fikk jeg svar på mye av det jeg lurte på. Likevel møtte jeg på noen utfordringer. Jeg gjorde intervjuene ganske tidlig for at jeg skulle få en god forståelse av hvordan de ulike organisasjonene arbeidet. Jeg hadde derfor gjort klar noen spørsmål i forkant. Jeg opplevde likevel at jeg hadde nye spørsmål etter hvert som jeg snakket med en ny person. Derfor fikk jeg kanskje bedre svar fra en av informantene enn en annen. Dette førte til at jeg i ettertid måtte ta kontakt på nytt. Jeg tok da kontakt via e-post. Dermed fikk informantene jeg kontaktet muligheten til å svare når de hadde tid, og svarene var gjennomtenkte og utfyllende.

Siden det dukket opp flere spørsmål etter hvert som jeg jobbet videre, kunne jeg kanskje lagd en avtale med informantene i forkant om at jeg ville ta kontakt igjen. Selv om jeg ikke gjorde dette i forkant løste det seg greit ved hjelp av e-post og samarbeidsvillige informanter. Kildene mine presenterer også saken fra sin side. Jeg har ikke hatt mulighet til å snakke med klagere eller journalister om hvordan de opplever ordningen i de tre ulike landene. Derfor er det viktig å poengtere at informasjonen i oppgaven, er sett på fra selve institusjonene og at jeg ikke har meninger fra folk utenfor institusjonene.

4. Bakgrunn og funn

For å løse oppgaven mener jeg det er viktig å få fram hvordan landene har bygd opp organisasjonene som står ansvarlig for presseskikken og klagen i de ulike landene. Derfor vil jeg presentere de tre landene hver for seg, før jeg gjennomfører en sammenligning. Dette er for at det skal være enklere å forstå hele bildet.

4.1 Pressens Faglige Utvalg (PFU), Norge

I Norge er det Pressens Faglige Utvalg (PFU) som har ansvaret for å behandle saker på mulige brudd på god presseetikk. PFU er «en selvdømmeordning som er opprettet av Norsk Presseforbund» (Pressens Faglige Utvalg, 2022). Formålet er å sørge for en etisk og faglig standard i norske medier. Dette gjøres gjennom behandlinger av klager mot mediene. PFU består av sju faste representanter, fire fra mediene og tre fra allmennheten. For at mediene også skal være representert velges det ut to redaktører og to journalister. Målet er at de ulike medlemmene skal bidra med å speile mediemangfoldet i hele landet.

For at et medium skal kunne klages inn til PFU må mediet være medlem av Norsk Presseforbund (NP). For at PFU skal kunne motta en klage, må mediet være medlem i en av medlemsorganisasjonene i NP. I dag består NP av:

- Norsk Journalistlag
- Norsk Redaktørforening
- Norske Avisers Landsforening
- Fagpressen
- Landslaget for lokalaviser (LLA)
- Norsk Lokalradioforbund (NLR)
- NRK
- TV2
- Magasin (MBL)
- Discovery Norway
- NENT Group

(Pressens Faglige Utvalg, 2022).

I Norge vil PFU kunne vurdere presseskikk hos alle medier, både tv, radio og aviser. Trude Hansen jobber i PFUs sekretariat, og sier dette om ordningen de har:

- Jeg synes det er en styrke det er de samme reglene og samme vurderingene som blir gjort når det gjelder både aviser, nett, tv og radio. Aviser i dag publiserer jo både tv og radio. Utviklingen har gjort at mange har de samme plattformene, selv om utgangspunktet var at man bare var på tv, radio eller avis. Jeg tenker at medieutviklingen tilsier at det er bra at man har en slik helhetlig ordning, for da blir alle vurdert på samme måte, uavhengig av hvilken plattform man publiserer på (Hansen, 2022, telefonintervju).

Etikk

Regelverket for medlemmer i NP består av Vær Varsom-plakaten og redaktørplakaten.

Vær Varsom-plakaten inneholder de etiske normene for radio, tv, nett og avis.

Redaktørplakaten viser til redaktørens plikter og rettigheter (Pressens Faglige Utvalg, 2022).

Norges Vær Varsom-plakat er delt inn i fire hovedpunkter.

1. Pressens samfunnsrolle (med 5 påfølgende punkter)
2. Integritet og troverdighet (med 9 påfølgende punkter)
3. Journalistisk atferd og forholdet til kildene med 11 påfølgende punkter)
4. Publiseringsregler (med 17 påfølgende punkter).

Norge har i tillegg til selvjustis, med andre ord PFU, et lovbasert system. Det lov forankrede systemet gjelder for kringkasting (Klagenemda for kringkastingsprogram). Det betyr at medier som, NRK (radio og TV), TV2, TV Norge, TV+, ZTV, nærradioer, lokal-TV og P4 følger PFUs Vær Varsom-plakat, men er også underlagt Klagenemda for kringkastingsprogram og reglene i kringkastingsloven (Simonnes, Graver, & Seip, 1996, s. 31). Kringkasting defineres gjerne som «utsending av tale, musikk, bilder og liknende via elektroniske kommunikasjonsnett, ment eller egnet til å ses eller høres direkte og samtidig av allmennheten» (Lund, 2020). PFU har et strengt skille mellom jus og etikk. Det heter derfor ikke at et medie er «dømt» av PFU, men blir «felt» i PFU.

- Jus og etikk er helt forskjellig. Det er slik at jussen og etikken berører hverandre, men vi er adskilte. Vi driver bare med etiske vurderinger og alle vurderinger blir gjort opp mot Vær Varsom-plakaten, som er de reglene vi styrer etter, og som alle redaktørstyrte medier skal styre etter. Selvfølgelig er mediene underlagt Norges lover, og da er det de rettslige instansene som har ansvar for det [...] (Hansen, 2022, telefonintervju).

Hansen sier også at PFU er «til for at personer og bedrifter som opplever at de blir urettferdig behandlet av mediene skal ha et sted å komme til, uten at de skal trenge å bruke masse penger og ressurser på advokater og juridiske prosesser».

Krav til klage

I Norge kan enkeltpersoner, organisasjoner, institusjoner, bedrifter og myndigheter, som er direkte berørt av en medieomtale, klage til PFU (Pressens Faglige Utvalg, 2022). Det er gratis å sende inn en klage og PFU har fokus på at det skal være åpenhet i sakene de behandler. Grunnet åpenheten til PFU er det et ønske at klagerne ikke er anonyme. Derfor er det ønskelig fra PFU at klager skriver fullt navn i klagen, men i spesielle tilfeller kan klager beholde anonymiteten. I slike tilfeller kan møtene og saksdokumentene lukkes (Pressens Faglige Utvalg, 2022).

Det er en rekke krav en klager må følge. Det gjelder blant annet samtykke, klagens størrelse, innhold i klagen og klagefrist (Pressens Faglige Utvalg, 2022).

I utgangspunktet skal klager selv være direkte berørt av medieomtalen. Likevel finnes det to unntak som gjør at alle står fritt til å klage. Det gjelder hvis det klages på VVPs kapittel 2 som handler om integritet og troverdighet eller hvis det gjelder klage på omtale av barn under 15

år. Da er reglene slik at foresatte skal orienteres via innklaget redaksjon. Hvis barnet er over 15 år, kan vedkommende selv klage. Hvis vedkommende ikke vil klage selv, skal det hentes inn samtykke. Dette gjelder alle over 15 år.

Generalsekretæren i Norsk Presseforbund har initiativrett. Det betyr at generalsekretæren på eget initiativ kan be PFU behandle saker av prinsipiell interesse, eller saker hvor det er rimelig å gi den eller dem saken gjelder, bistand til å fremme den.

-Vi har en åpenhet rundt klagebehandlingen. Dette kan føre til enda mer mediestøy og enda mer omtale om en sak. Noen ønsker bare å legge saken død etter publiseringen, og ønsker ikke mer oppmerksomhet rundt det, selv om vedkommende har følt på et overtramp. Vi i PFU skal ikke påføre noen ekstra belastning, derfor må vi vite at de er innforstått med hva det betyr å klage (Hansen, 2022, telefonintervju).

Behandling av klage

Klagene som sendes inn til PFU sendes direkte til Norsk Presseforbunds sekretariat. Det er disse som har det daglige ansvaret for å motta klagene. Når klagen sendes inn til sekretariatet vil de gå gjennom klagen for å se om den oppfyller alle de formelle kravene. Sekretariatet kan be om at klageren må skrive om klagen og sende inn på nytt hvis klagen er omfattende, uklar eller utflytende. Hvis klager ikke ønsker å skrive om kan klagen avvises. Sekretariatet har mulighet til å gjennomføre det som kalles forenklet saksbehandling. Dette skjer gjerne hvis det er åpenbart at det ikke foreligger noen form for brudd på god presseskikk. Selv om det er sekretariatet som gjennomfører den forenklete behandlingen, vil likevel PFU bli forelagt saken for godkjenning. Hvis sekretariatet derimot ikke kan gjennomføre en forenklet behandling vil klagen sendes videre for full behandling.

Det første som skjer når en sak sendes inn til full behandling er forsøk på å løse saken i minnelighet. Da vil alle partene i saken få mulighet til å svare for seg. Hvis ikke partene blir enige om en løsning seg imellom, vil saken gå videre til full behandling hos PFU (Pressens Faglige Utvalg, 2022).

Etter at alle partene i saken er hørt, skal PFU vedta en uttalelse. Dette skal skje etter at klagen er drøftet. Utfallene etter drøfting er at:

- Mediet har brutt god presseetikk

- Mediet har fått kritikk
- Etter en samlet vurdering har mediet ikke brutt god presseskikk
- Mediet har ikke brutt god presseskikk

Møtene i PFU er åpne, og det kan refereres og kringkastes fra møtene. Det er likevel bare PFUs medlemmer som har talerett under møtene. Enkelte saker kan være lukket, hvis det er noens privatliv eller personlige forhold som skal beskyttes, eller at det vil være belastende for klager eller eventuelle tredjeparter i saken at saken er offentlig (Pressens Faglige Utvalg, 2022).

Konsekvens for mediene

PFU har fokus på åpenhet og dermed er også uttalelsene fra PFU offentlige. En del av hva god presseskikk er, handler om at mediene skal publisere uttalelser fra PFU som konkluderer med brudd eller kritikk på god presseskikk. Uttalelsen skal publiseres i sin helhet og den skal være på en godt synlig plass eller eventuelt i en relevant sendetid. Når uttalelsen publiseres skal dette gjøres med PFUs logo og presselapp (Pressens Faglige Utvalg, 2022) .

Hvis en uttalelse er fellende eller kritisk skal den publiseres slik at sannsynligheten er stor for at de som hørte eller så den innklagende publiseringen, også blir kjent med uttalelsen.

Hvis en artikkel eller et innsalg er felt i PFU, skal dette merkes tydelig for publikum når publiseringen hentes fram i senere tid og om det er mulig skal det være en lenke til PFUs uttalelse (Pressens Faglige Utvalg, 2022).

- Det er ingen som liker å bli felt i PFU. Den biten er noe både journalister og redaktører misliker, men jeg opplever at det er stor tilslutning til ordningen. Vi er en av de eneste på dette feltet som streamer møtene våre, slik at alle som vil kan følge med på det som skjer og vurderingene (Hansen, 2022, telefonintervju).

Det er ingen økonomiske konsekvenser fra PFU til mediene. Det er heller ingen juridiske konsekvenser siden PFU er selvjustis og ikke har noe med rettslige standarder og domstolsbehandling å gjøre (Pressens Faglige Utvalg, 2022).

Endringer

I 2015 ble Tekstreklameplakaten innlemmet i Vær Varsom-plakaten. Før dette var det egne retningslinjer, på samme måten som Redaktørplakaten er en egen etisk veileder. Sist gang Vær Varsom-plakaten ble revidert var i 2020, og de nye endringene gjaldt fra 01.01.2021 (Pressens Faglige Utvalg, 2022).

Statistikk

Pressens Faglige Utvalg (PFU), mottok til sammen 777 klager i løpet av 2021, mens de i 2020 mottok 729. Av de 777 klagenes PFU mottok ble 251 av sakene behandlet.

73 saker ble felt, 71 saker gikk fri og 107 gikk gjennom en forenklet behandling. Av de 73 sakene som ble felt var avgjørelsen i 59 av sakene brudd på god presseskikk, mens 14 avgjørelser endte med kritikk. I 2020 endte 36 saker med brudd og 20 med kritikk.

De aller fleste fellelsene blir gjort fordi det har blitt gjort overtramp knyttet til to spesifikke punkt i Vær Varsom-plakaten. Punktene er 3.2 som handler om kritisk valg av kilder og korrekte opplysninger, og 4. 14 som handler om retten til samtidig imøtegåelse (Pressens Faglige Utvalg, 2022). I 21 tilfeller ble det henvist til begge punktene i fellelser. Punkt 3.2 ble felt 36 ganger i 2021. Det var en ny rekord fra 2018 da tallet var 30.

I løpet av 2021 var det lokalaviser som ble felt flest ganger. Lokalaviser ble felt 26 ganger, mens riksavis (8) og fagpresse (6) var på andre og tredje plass.

Document ble felt syv ganger, mens NRK på andreplass ble felt fem ganger. Begge mediene ble felt for brudd på god presseskikk alle gangene.

4.2 Pressenævnet, Danmark

I Danmark er det Pressenævnet som mottar klager mot pressen. Pressenævnet er en uavhengig nemd med representanter fra offentligheten. Deres oppgave er å fatte vedtak i klager på mediene. Pressenævnet består av et formannskap, redaktører, journalister og representanter for offentligheten. Formannskapet består av dommere og advokater. Det er til sammen åtte medlemmer. Latifa Mahdaoui er fullmektig i Pressenavnets sekretariat. I et telefonintervju forklarte hun blant annet hvordan nemda er bygd opp.

- Det er formanden som har den juridiske baggrunden. Det er også en advokat og en højesteretsdommer også har vi redaktører og journalister og en offentlig repræsentant, slik at der bliver en blandet faglighed i mødende. Det er et offentlig

uafhængig rum og man kan si at nævnet har møde hver måned hvor de behandler 10-12 klager (Mahdaoui, 2022, telefonintervju).

For at et medium i Danmark skal kunne klages inn til Pressenævnet, må mediet være medlem av Pressenævnet. I Danmark må de fleste medier følge medieansvarsloven. Medier som trykt presse radio og fjernsynsstasjoner med danske kringkastingslisenser er automatisk omfattet av medieansvarsloven.. Da vil mediet omfattes av både rettigheter og plikter i medieansvarsloven. Medieansvarsloven er en juridisk lov i Danmark. Det handler om at de mediene som skal følge den loven er underkastet et spesielt ansvarssystem. Det gjelder blant annet hvem som er ansvarlig for en publisering og hvem som da kan straffes og eventuelt skal betale erstatning (Gyldendals leksikonredaktion, 2009). Når et medium melder seg inn i Pressenævnet må de også forholde seg til veiledende regler for god presseskikk og reglene om tilsvar. Mediene man kan klage på i Danmark består av en rekke trykte medier, radio, TV og elektroniske medier.

Etikk

Når Pressenævnet skal se om et medium har handlet i strid med god presseskikk vil de ta utgangspunkt i de «Veiledende reglene for god presseskikk» (Pressenævnet, 2022). Reglene gjelder også reklame og annonser i pressen, selv om det ikke er utredet spesifikke regler som gjelder bare reklame. De journalistiske presseetiske reglene gjelder også omtalte og avbildede personer, også avdøde personer, juridiske personer og lignende.

Veiledningen som handler om de presseetiske reglene er delt inn i tre deler. Del A, del B og del C. Del A handler om korrekte meddelelser, del B handler om atferd i strid med god presseetikk og C handler om rettsreportasjer.

Under del A finnes det 7 punkter. Under del B finnes det 8 punkter. Det er også 8 punkter i del C.

Krav til klage

I Danmark kan man klage hvis man føler seg krenket av mediene eller mener at journalister ikke har fulgt god presseetikk. Dette innebærer personer, virksomheter, foreninger, organisasjoner, offentlige myndigheter og andre. Man kan bare klage hvis det er rettslig interesse.

- Retlig interesse innebærer, at man som utgangspunkt kun kan klage til Pressenævnet, hvis man har det, der kaldes retlig interesse. Det innebærer, at man som person, virksomhed, organisation eller lignende skal være omtalt, afbildet eller på anden måde identificeret i mediet. Det er ikke tilstrækkeligt blot at have interesse i det emne, der er behandlet (Mahdaoui, 2022, e-post).

Klagene behandles av Pressenævnet. Disse skal fungere som et supplement for rettssystemet.

Rettssystemet i Danmark kan pålegge straffer, kreve erstatning og godtgjørelser.

Pressenævnet har ikke denne makten, men vil komme med kritikk til mediet, og kreve at de offentlig beklager seg. Ved å klage til Pressenævnet vil prosessen gå fortere enn i rettssystemet og den som klager vil få svar fortere (Dansk Journalistforbund, 2013). Å klage til Pressenævnet er gratis. Pressenævnet kan komme fram til tre forskjellige konklusjoner etter å ha behandlet en klage.

- Pressenævnet kan enten give en klager 1) delvist medhold, 2) fuldt ud medhold, eller 3) ikke medhold i en klage til Pressenævnet. Hvis Pressenævnet finder, at et medie har handlet i strid med et eller flere presseetiske regler, kan nævnet efter medieansvarslovens § 49 pålægge redaktøren af et medie at offentliggøre nævnets kendelse, når der udtales kritik (Mahdaoui, 2022, e-post).

Hvis du vil klage må denne sendes senest 12 uker etter at saken er publisert. Klagen skal enten sendes direkte til mediet eller Pressenævnet. Hvis saken handler DR, TV2/Danmark A/S og de andre regionale TV-2 virksomhetene skal den alltid sendes direkte til den avdelingen det gjelder. Fra en klage sendes inn til den er ferdig behandlet, vil det gå cirka 4 måneder.

Behandling av klager

Klager skal sendes skriftlig til Pressenævnet. Formannen i Presseforbundet kan avise klager hvis de ikke hører til nemndas ansvarsområde, hvis klagen er grunnløs eller hvis klagen er fra personer, virksomheter eller lignende som ikke har rettslig interesse i det påklagende forholdet (Pressenævnet, 2022).

-Hvis man klager over et emne hvor man synes at det står noget feil eller der er udeladt noen opplysninger, kan man ikke klage hvis man ikke er direkte eller indirekte nævnt. Formanden kan avise disse type klager, fordi man har den faglige interessen, uten selv at være omtænkt i det konkrete omtale (Mahdaoui, 2022, telefonintervju).

Nemda kan ta opp en sak eller klage inn en sak hvis saken er av vesentlig eller prinsipiell betydning. Hvis dette skjer vil det hentes inn en uttalelse fra den omtalte personen.

Pressenævnet kan kalle inn sakens parter til en muntlig forhandling for å få mer utdypende informasjon om saken. Hvis klager velger å ikke delta i forhandlingene, kan nemden avvise klagen.

Ingen av styrets møter er offentlige, men kjennelsene blir publisert i etterkant.

Konsekvenser for mediene

Etter endt avstemming vil kjennelsens konklusjon og begrunnelse føres inn i en forhandlingsprotokoll. Da skal både dissens og begrunnelse også være en del av protokollen. Kjennelsen skal skrives ut så fort som mulig og underskrives av formannen eller nestformannen. Kjennelsen vil dermed sendes videre til redaktøren for det innklagde mediet. Nemnda kan pålegge redaktøren i mediet om å offentligjøre kjennelsen. I hvilket omfang dette gjelder, er opp til formannen selv. Publiseringsen skal skje uten videre kommentarer fra partene og det skal være så fremtredende som mulig. I tillegg skal det også publiseres et svar så snart som mulig. Redaksjonelle kommentarer rett etter publiseringen skal begrenses til faktaopplysning.

Endringer

I 2013 ble det gjort en oppdatering av de veiledende reglene. Dette mye grunnet den digitale utviklingen mediene opplevde. Noen av punktene som ble viktig for Danske Medier og Dansk Journalistforbund var;

- nyheter spres fortere enn noensinne
- andre enn profesjonelle leverer innhold til mediene
- barn er aktive mediebrukere og leverer også innhold til mediene
- bruken av skjult kamera og iscenesettelser har økt
- sosiale medier brukes som kilder til informasjon til mediene
- digitale medier er mer umiddelbart tilgjengelige og søkbare enn trykte medier (Dansk Journalistforbund, 2013).

Statistikk

Pressenævnet mottok 163 klager i 2021. I 2021 mottok de 158 klager. Av de 163 klagene ble 136 klager tatt opp i nemnden. I 41 av sakene ble klagen tatt helt eller delvis til følge. Hvis saken er tatt helt til følge har klageren fått medhold i alle sine klagepunkter. Hvis saken er tatt delvis til følge har klageren fått medhold i et eller flere av sine klagepunkter (Pressenævnet-årsberretning, 2022, s. 12).

I 2021 ble Ekstra Bladet klagd inn flest ganger i kategorien aviser og nettaviser. De ble klagd inn 12 ganger, men det var kun i ett tilfelle de Ekstra bladet ble felt (Pressenævnet-årsberretning, 2022, s. 14).

Det var tre aviser som ble felt tre ganger. Det var Berlingske, Jyllands-Posten og NORDJYSKE.

Av radio- og tv-medier ble DR klagd inn flest ganger med ni klager (Pressenævnet-årsberretning, 2022, s. 14-15).

4.3 Allmänhetens Medieombudsman og Mediernas Etiknämnd, Sverige

I Sverige sendes klager om mulige brudd på god presseskikk til Allmennhetens Medieombudsmann (Allmänhetens Medieombudsmann) og Medienes Etikknemnd (Mediernas Etiknämnd). Ansvar for å motta klager fra allmennheten er i Sverige overlatt til en person, medieombudsmannen. Medieombudsmannen har flere spesifikke retningslinjer vedkommende skal følge. Medieombudsmannen skal arbeide for at mediene skal opprettholde god presseskikk (Medieombudsmannen, 2022). Vedkommende skal også blant annet gi gratis råd til personer som føler at de er satt i en vanskelig posisjon etter en publisering.

Mediernas Etiknämnd (MEN) består av en leder, en første, en annen og en tredje nestleder, en sekretær og 28 medlemmer. Medieombudsmannen i Sverige er i dag Caspar Optiz. Han overtok som Medieombudsmann i 2021. Optiz ga en forklaring på hva hans rolle er i forhold til MEN.

- MEN överprövar mitt beslut. I nämnden sitter representanter från allmänheten och medieföretagen (32 personer). Nämnden leds av erfarna och högt uppsatta domare (Opitz, 2022, e-post).

Bak *Medieombudsmannen* (*Allmänhetens Medieombudsman*) og *Medieetikkk komité* (*Mediernas Etiknämnd*) står det en rekke hovedorganisasjoner og selskaper.

- TU- Medier i Sverige
- Sveriges Tidskrifter
- TV4
- Sveriges Television (SVT)
- Sveriges Radio (SR)
- Utbildningsradion (UR)
- Journalistförbundet
- Publicistklubben

Fellesorganet for disse åtte organisasjonene er *Medieetikens Förvaltningsorgan*.

Medieombudsmannen har ei liste over medier vedkommende kan undersøke. Dette er;

- trykte aviser og magasiner
- publikasjoner på nettsteder hvis utgiver er medlem av TU- Medier i Sverige eller Sveriges Tidskrifter
- TV4
- Svensk TV, SVT
- Sveriges Radio, SR
- Education Radio, UR
- uavhengige medieplattformer, som nettaviser, podcaster og blogger som frivillig har sluttet seg til det presseetiske systemet (*Medieombudsmannen*, 2022).

Etikk

I Sverige er det utformet «*Publicitetsregler- etik för press, radio och TV*». Dette er etiske retningslinjer redaksjoner og journalister som er tilknyttet *Medieombudsmannen* (MO) og «*Mediernas Etiknämnd*» (MEN) skal følge. Redaksjonene og journalistene skal også følge det som heter «*Den journalistiska yrkesetiken*» (*Medieombudsmannen*, 2022). *Publicitetsreglene* er delt inn i seks kategorier med til sammen 17 punkter.

- Gi korrekte nyheter (4 punkter)
- Vær raus med behandlinger (2 punkter)
- Respekter personvernet til enkeltpersoner (4 punkter)
- Vær forsiktig med bilder (2 punkter)

- Hør begge sider (2 punkter)
- Vær forsiktig med navn (3 punkter)

Opitz forklarer at det er mye fokus på pressefrihet, trykkefrihet og ytringsfrihet i Sverige. Han forklarer også hvorfor det derfor er viktig med presseetiske retningslinjer (Opitz, 2022, telefonintervju).

- [...] riktninglinjen er något mediebranschen själv har sagt at de vil ha. De kommer att ha några regler att följa. [...] Det är media som har bestämt att det ska vara en Medieombudsman. Det är alltså media som styr. Det är också för trovärdigheten så att andra kan se att vi har säger, titta här, vi har gjort ett misstag. Vi borde inte ha gjort det här [...] (Opitz, 2022, telefonintervju).

Krav til klage

I Sverige kan innbyggere klage til Medieombudsmannen hvis de mener at de har blitt personlig identifisert og krenket i en publikasjon. For å melde inn eller klage må klager følge fire steg. Det første steget er at du ikke kan være anonym, men må skrive navnet ditt. Steg nummer to er at mediet faktisk kan klages inn til Medieombudsmannen.

Steg nummer tre er at den som melder inn klagen til Medieombudsmannen selv må være personlig berørt av publikasjonen. Varsleren må derfor på et eller annet vis selv være navngitt eller utpekt. Det siste steget handler om at klagen må være mottatt av Medieombudsmannen innen tre måneder fra offentliggjøringsdatoen.

I Sverige er klagere delt inn i enkeltpersoner og juridiske enheter. Med juridiske enheter menes for eksempel bedrifter, organisasjoner, myndigheter, menigheter og lignende. Hvis juridiske enheter sender inn klage vil Medieombudsmannen kun undersøke spørsmål om retting eller tilsvær.

I Sverige har juridiske enheter selv et eget ansvar for å ivareta sine rettigheter overfor media. Det betyr blant annet at de selv må be om retting eller tilsvær (Medieombudsmannen, 2022).

Behandling av klager

Klager som oppfyller kravene blir sendt til Medieombudsmannen. Når klagen kommer inn kan Medieombudsmannen enten direkte avskrive klagen eller be om korrespondanse mellom partene. Medieombudsmannen avskriver klager hvis vedkommende ser at det er en klage som

ikke kommer til å føre til fellelse. Vedkommende starter en korrespondanse mellom partene for å få mer informasjon.

For at Medieombudsmannen skal kunne ta en avgjørelse skal han først gå gjennom et antall kriterier:

- Er noen personlig utpekt?
- Er opplysningene skadelige?
- Var informasjonen av stor allmenn interesse?
- Hadde den utpekte personen en slik stilling at han eller hun må tåle å bli navngitt?
- Hadde mediet gode grunner til å publisere?
- Har den som blir kritisert fått muligheten til tilsvare?

Etter å ha gått gjennom kriteriene vil Medieombudsmannen kunne avgjøre om en person har blitt utsatt for en uforsvarlig publisitetsskade.

Om Medieombudsmannens avgjørelse er fellelse vil saken alltid gå videre til Mediernas Etiknämnd (MEN). Hvis Medieombudsmannen bestemte seg for å direkte avskrive klagen, kan klager gå utenom Medieombudsmannen og klage direkte til MEN. Dette gjelder også hvis Medieombudsmannen frifinner mediet i en klage.

- Oftast går MEN på min linje, i ca 80 % av fallen. I ca 20% kommer de fram till en motsatt ståndpunkt. Det är MEN som fattar de avgörande besluten – inte jag. MEN kan klandra enligt tre nivåer: åsidosatt god publicistisk sed, brutit mot god publicistisk sed eller den allvarligaste formen av klander: grovt brutit mot god publicistisk sed (Opitz, 2022, mailkorrespondanse).

Fra 2021 blir fellelser og frifinnelser offentliggjort av Mediernas Etiknämnd.

Mediene kan bli felt for å ha overstyrt (åsidosatt) god presseskikk, brutt god presseskikk eller grovt brutt god presseskikk.

Konsekvenser

Mediet som blir felt må publisere en uttalelse skrevet av MEN. Publiseringen skal skje så fort som mulig etter avgjørelsen, og publiseringen av avgjørelsen skal være på et godt synlig sted, slik at leserne enkelt finner fram.

Hvis klageren ikke ønsker den oppmerksomheten som følger med å publisere avgjørelsen, kan klager be om at avgjørelsen ikke publiseres av mediet. Dette ønsket bør respekteres (Medieombudsmannen, 2022).

Det mediet som har blitt kritisert av nemden skal betale et forhåndsbestemt ekspedisjonsgebyr. Hvor mye gebyret er på er det Medieetikkenes forvaltningsorgan som bestemmer. Poenget med at mediene må betale et gebyr er for å dekke kostnadene for det medieetiske systemet og pengene betales til Medieetikkenes forvaltningsorgan (Medieombudsmannen, 2022). Avgiften ligger på mellom 13 000 og 33 000 SEK. Hvor mye mediet må betale er avhengig av størrelsen på mediet (Opitz, 2022, e-post).

Endringer

Allmenhetens Medieombudsmann (Allmänhetens Medieombudsmann) og Medienes Etikknemnd (Mediernas Etiknämnd) erstattet tidligere Presseombudsmannen (PO) og Pressens Opinionsnämnd (PON) i 2020. Grunnen til at det ble gjort en endring i navnet er fordi det ble gjort endringer i det presseetiske systemet i Sverige. Etter 2020 omfatter ikke det presseetiske systemet bare aviser og magasiner, men også etermediene (fellesbetegnelse på kringkastingsmediene: tv og radio)(Store norske leksikon, 2021). Publikasjoner som tidligere ikke kunne rapporteres inn, for eksempel saker på nett, er nå inkludert i det presseetiske systemet. Det ble også lettere for folk å forstå systemet og ikke minst å klage. (Medieombudsmannen, 2022).

– TV och radio har varit ensamma. Det var inte särskilt smart och det var krångligare. Men 2020 slog vi ihop, så nu utreder vi allt. Men bara när det gäller om individer har skadats (Opitz, 2022, telefonintervju).

Statistikk

Mediernas Etiknämnd og Allmänhetens Medieombudsman publiserer hvert år en årsrapport. Der går de blant annet gjennom hvor mange klager de har fått inn, hva de gjelder, hvem de gjelder osv. I 2021 var det første året med nye Medieombudsmann, Caspar Opitz.

I 2021 var antallet irrettesettelser eller fellelser rekordlavt. I 2021 var det kun 17 fellelser, mens det i 2020 var 41 fellelser (Mediernas Etiknämnd, 2022, s. 3). Grunnen til at det var så stor forskjell på fellelser mellom de to årene, var fordi flere av de ansatte under

Medieombudsmannen satt fastlåst til større saker. Dette gjorde at flere andre klager måtte legges til side over en lengre periode. Flere av sakene ble overført til 2022, og det er derfor naturlig at tallet vil være mer tilbake til normalen i 2022 (Mediernas Etiknämnd, 2022, s. 3).

Antallet klager gikk opp fra 2020 til 2021. Det ble sendt inn 540 klager i løpet av 2021, mens det i 2020 ble sendt inn 470 klager. I 2021 var 51% av de innklagende mediene Dagspresse, 36% var etermedier. Det var Sveriges Television og Expressen som ble klagd inn flest ganger. Sveriges Television ble klagd inn 128 ganger, mens Expressen ble klagd inn 82 ganger i 2021. Også i 2020 var det Sveriges Television (81) og Expressen (76) som hadde flest klager på seg (Mediernas Etiknämnd, 2021, s. 5).

5. Drøfting

Når det gjelder presse, presseetikk og klager på presseskikk ser vi at det er mange likheter mellom hvordan de tre landene opererer. Likevel er det noen små forskjeller som skiller dem fra hverandre. Informantene i oppgaven representerte alle hver sin organisasjon fra hvert sitt land. Informantene ga informasjon om hvordan systemet er bygd opp, men de utdypet også hva de selv mente om sine egne organisasjoner. Formålet med analysen er å *peke ut likhetene og ulikhetene mellom de tre landenes organisasjoner, samtidig som man får fram hvilke tanker informantene har gjort seg rundt forskjellene.*

Pressens Faglige Utvalg i Norge fikk inn over 700 klager i 2021. Medieombudsmannen i Sverige mottok over 500 klager samme året. I Danmark fikk de inn litt over 150 klager i løpet av hele året. Det er en stor forskjell i hvor mange klager Danmark får inn enn hva Norge og Sverige mottar hvert år. Latifa Mahdaoui i Pressenævnets sekretariat kunne gi ikke et klart svar på hvorfor det var så store forskjeller, men en mulig forklaring fra hennes side var kravet om «retlig interesse».

- Forskellen i antal klager kunne have noget at gøre med betingelsen om retlig interesse. Retlig interesse indebærer, at man som udgangspunkt kun kan klage til Pressenævnet, hvis man har det, der kaldes retlig interesse. Det indebærer, at man som person, virksomhed, organisation eller lignende skal være omtalt, afbildet eller på anden måde identificeret i mediet. Det er ikke tilstrækkeligt blot at have interesse i det emne, der er behandlet (Mahdaoui, 2022, e-post).

Svaret fra Mahdaoui kan være en forklaring, men også Norge og Sverige har strenge krav om hvem som har rett til å klage. Også i disse landene skal vedkommende være direkte berørt av

klagen. Da Mahdaoui derimot fikk spørsmål om hun var fornøyd med hvordan Pressenævnet fungerte i dag, nevnte hun at det var enkelte ting Pressenævnet kunne gjøre annerledes.

- [...] jeg vil si, at systemet er fint, og det er godt. Men det kan gøres endnu bedre, udbrede kendskabet til Pressenævnet og Pressenævnets rolle. Jeg synes, det begynner at bli tenkt over, om det kan justeres i Pressenævnet og medierne og hvordan systemet er (Mahdaoui, 2022, telefonintervju).

Trude Hansen i PFU er fornøyd med hvordan systemet i Norge fungerer i dag. Hansen forklarte at PFU har fått inn flere klager de siste årene.

- Jeg opplever at det fungerer godt, og at det stadig kommer inn flere klager til oss. Det sender et signal om at det er en ordening som fungerer og er kjent der ute. Det er en ordening som folk vil bruke. Det er selvfølgelig ting å forberede. Vi kan bli enda mer kjent, og kan gjøre det enda enklere å klage. Poenget er jo at de som ikke kjenner mediene og ikke kjenner ordningen skal ha en enkel vei inn [...] (Hansen, 2022, telefonintervju).

En mulig forklaring på hvorfor Pressenævnet mottar færre klager kan ligge i synlighet. Det kan være mange som ikke vet hva Pressenævnet er eller hvordan man skal forstå systemet, slik som Mahdaoui selv sier.

I alle de tre landene er det en form for brudd på presseskikk som gjentar seg. Ofte har ikke mediene hentet inn tilsvaret før de publiserer saken. Caspian Opitz som er Medieombudsmann i Sverige, sier at *det ofte er personer som mener de har blitt utsatt for en skade, om det er navngiving eller andre former for identifisering*, som også sender inn klager (Opitz, 2022, telefonintervju). Opitz legger også til at dette gjelder private personer, men også politikere og andre kjente personer.

Også i Norge mottar PFU flest saker som gjelder brudd på punktet 4.14 i Vær Varsomplakaten. Det er dette punktet de fleste mediene blir felt på, og punktet handler om retten til samtidig imøtegåelse. Også punkt 3.2 som handler om kildekritikk dukker opp i flere saker.

- De to punktene har det variert fra år til år hvilke av dem som ligger høyest i statistikken. De ligger jevnt over veldig høyt. Det betyr gjerne at det kommer inn veldig mange saker på de punktene også, men vi har ikke en egen statistikk på hvilke punkter som blir klaget mest inn. Jeg vil anta at det er de som klages mest på, siden det er disse det oftest blir fellelser på (Hansen, 2022, telefonintervju).

Pressenævnet har mange av de samme opplevelsene som sine naboland når det gjelder hvilke punkter de fleste klager på. Inntrykket til Mahdaoui er at de fleste klager gjelder ukorrekt informasjon.

- Pressereglene sier, at der skal gives korrekte opplysninger. Mange klager over, at noget er skrevet forkert. En anden ting, mange klager over, er, at mediene ikke har fået en kommentar fra dem, der måtte føle sig krænket af sagen. Eller at mediene ikke kontrollerer information. Det er helt klart de to punkter, jeg vil sige, at folk klager mest over (Mahdaoui, 2022, telefonintervju).

Når det gjelder konsekvensene for mediene er det tydelig at alle de tre organisasjonene har samme fremgangsmåte. Mediet som har blitt felt, må publisere selve avgjørelsen tydelig på sine nettsider og eventuelt i papiravisen. Uansett skal det være synlig. Det landet som skiller seg mest ut er Sverige. I Sverige må mediene som har blitt felt betale en bestemt pengesum til Medieetikens Förvaltningsorgan. Grunnen til de økonomiske sanksjonen er for å dekke over kostandene klagen medførte organisasjonen. Opitz sier det varier hva mediene må betale basert på hvor stor mediet er. Derfor er satsen i dag på 13 000 SEK til 33 000 SEK.

PFU har den lengste klagefristen av de tre organisasjonene. I Norge kan man sende inn klage seks måneder etter at saken er publisert. Hansen sier at de som vil klage må reagere kjapt. Hansen legger også til at det gjelder fra publiseringstidspunktet. Norge hadde tre måneder klagefrist for en del år siden, men endret det til det dobbelte.

- Det er litt både og med seks måneder klagefrist. De fleste kommer ganske kjapt etter publiseringen. Det er naturlig fordi de ønsker hjelp. Hvis det er saker som går over lengre tid, kan det være en fordel med lang klagefrist for de det gjelder trenger kanskje litt tid for å takle mediepresset [...]. For å få en rask klagefrist ville det kanskje vært en fordel med kortere klagefrist. Det er både plusser og minuser, men jeg opplever ikke at det er et stort problem. Jeg tror den er grei på seks måneder [...] (Hansen, 2022, telefonintervju).

I Sverige og Danmark er klagefristen på tre måneder. Det betyr at du kan klage inntil tre måneder etter publisering. I Danmark var det tidligere bare fire uker klagefrist.

- Vi har 12 ugers klagefrist her og for mange år siden var det kun fire uger. Og den er virkelig kort. Mange af dem, vi har kontakt til, er berørt af, hvad der er skrevet, så hvis du har så kort tid til at reagere, kan det være svært at få det gjort, så klagefristen er 12 uger (Mahdaoui, 2022, telefonintervju).

Som Hansen nevnte er det både fordeler og ulemper med så lang klagefrist som seks måneder. Hansen sier PFU opplever at folk som er godt kjent på ordningen deres, venter til fristen nesten har gått ut med å klage. «Da ligger saken lengre bak i husken til redaksjonene, og det

er vanskeligere for redaksjonene å håndtere» (Hansen, 2022, telefonintervju). En fordel med lengre klagefrist kan, som Hansen sier, være en fordel for de involverte i saken. Mediepresset kan bli mye i starten, og klager har dermed god tid til å bestemme seg for å klage eller ikke. Som Mahdaoui sier var fire uker veldig lite, men at tre måneder eller tolv uker fungerer bedre. Ingen av de tre informantene ga uttrykk for at deres organisasjon ville endre klagefristen de hadde i dag.

Organisasjonen i Sverige er kanskje den som skiller seg mest ut fra Norge og Danmarks organisasjoner. I Sverige er det todelt, med en Medieombudsmann og en etikknemd. Man kan si at Medieombudsmannen fungerer litt på samme måte som sekretariatet i PFU og Pressenævnet. Selv om Medieombudsmannen mottar klagene og selv kan komme til en beslutning, skal representanter fra Mediernas Etiknämnd se gjennom avgjørelsen. Den svenske ordningen har de siste årene gjennomgått en del endringer. Det har blitt gjort navneendringer i organisasjonen, men det har også blitt en mer samlet organisasjon for alle medier i Sverige.

- Jag tror att media är försiktiga. Det är ovanligt att se dem göra dåliga saker. Men man gör fel ibland. Du försöker göra rätt och du vill inte göra ett misstag. Media frågar vad som är etiskt korrekt och kommer att följa systemet (Opitz, 2022, telefonintervju).

Pressenævnet i Danmark ser nå på muligheten til å følge svenskenes modell med en Medieombudsmann. Mahdaoui skrev i en e-post hva tankene var så langt i prosessen.

-Den danske regering har foreslået, at der nedsættes et udvalg med repræsentation fra mediebranchen, eksperter med flere, der blandt andet skal undersøge, hvordan Pressenævnets rolle skal se ud fremadrettet – og hvordan der etableres en egentlig medieombudsmand efter svensk forbillede, som kan undersøge sager på eget initiativ og kan bidrage til god publicistisk praksis gennem meningsdannelse, medieetisk debat og initiativer, hvordan de brancheetiske normer og standarder i mediebranchen styrkes, samt hvordan de får en tydeligere virkning, end tilfældet er i dag (Mahdaoui, 2022, e-post).

Det er mange likheter mellom de tre organisasjonene. Likevel er det ingen direkte samarbeid mellom dem. Alle tre informantene sier at deres organisasjon deltar på en konferanse hvert år. Da samles presseorganisasjoner fra Norge, Sverige, Danmark og Finland for å snakke om sine erfaringer med presseetikk og presseskikk. På den måten får de sett hvordan de andre landenes organisasjoner fungerer.

6.Oppsummering

Selv om de tre organisasjonene holder til i hverandres naboland er det enkelte forskjeller mellom dem. Likevel er prinsippene det samme, selv om organisasjonene har ulik oppbygging og ulike måter å behandle saker på. Det som skiller organisasjonene mest fra hverandre er hvor mange klager hver organisasjon får inn hvert år, og hvor lang klagefrist de har. Informantene jeg snakket med hadde alle gjort seg opp tanker rundt disse temaene, og ga meg derfor gode og utfyllende svar. De var også klare på at de var fornøyde med hvordan organisasjonen deres fungerte slik den var i dag. Den eneste organisasjonen som så for seg en endring i nærmeste framtid var Pressenævnet i Danmark. Sverige gjennomgikk store endringer i løpet av 2020, og var også fornøyd slik det var i dag. Siden alle de tre landene ligger høyt på FNs pressefrihetsindeks, er det forståelig at alle tre har ganske like ordninger. Det er også tydelig hvilke «feil»-journalistene gjør oftest. I alle de tre landene handler det om rett til tilsvarende og å gi korrekte opplysninger. Det er disse punktene alle de tre organisasjonene oftest diskuterer. Bortsett fra disse punktene ser det ut til at journalister i Norge, Sverige og Danmark forholder seg til god presseskikk det meste av tiden.

Litteraturliste

Bøker og rapporter

Brurås, S. (2014). *Etikk for journalister*. (5. utg). Fagbokforlaget.

Finstad, F-B. (2021, 10. oktober). Pressefrihet. I *Store norske leksikon*.

<https://snl.no/pressefrihet>

Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L-O., Moe, H., & Østbye, H. (2013). *Metodebok for mediefag* (4. utg.) Fagbokforlaget

Mediernas Etiknämnd & Allmänhetens Mediaombudsman. (2022, 24. mars). *Årsberättelse 2021*. Mediaombudsmannen. <https://mediaombudsmannen.se/wp-content/uploads/2022/03/Arsberattelse-MO-och-MEN-2021.pdf>

Mediernas Etiknämnd & Allmänhetens Mediaombudsman. (2021, 24. februar). *Årsberättelse 2020*. Mediaombudsmannen. <https://mediaombudsmannen.se/wp-content/uploads/2021/02/MO-och-ME-Arsberattelse-2020.pdf>

Pressenævnet. (2022, 26. april). *Årsberetning 2021*. Pressenævnet. <https://www.pressenaevnet.dk/wp-content/uploads/2022/04/Aarsberetning-2021.pdf>

Simonnes, H., Graver, K. & Seip, A-L. (1996). Mediaombud. [Dissens til Kultur-og likestillingsdepartementet]. I *NOU 1996:12* (s. 31). Oslo: Kultur-og likestillingsdepartementet.

Wæhle, Espen; Dahlum, Sirianne; Grønmo, Sigmund. (2020, 14. mai). Case-studie. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/case-studie>

Nettsider og elektroniske artikler

FN Sambandet. (2022, 22. april). Pressefrihet. Hentet fra <https://www.fn.no/Statistikk/pressefrihet>

Gyldendals leksikonredaktion. (2009, 1. februar). Medieret. Hentet fra <https://denstoredanske.lex.dk/medieret>

Lund, Astri M. (2020, 27. november). Kringkastningsloven. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/kringkastningsloven>

Medieansvarsloven, DK. <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2014/914#Kap8>

Medieombudsmannen. (2022, 16. februar). Vill du göra en anmälan? Hentet fra <https://medieombudsmannen.se/vill-du-anmala/>

Medieombudsmannen. (2022, 16. februar). Publicitetsregler- etik för press, radio och tv. Hentet fra <https://medieombudsmannen.se/publicitetsregler/>

Medieombudsmannen. (2022, 16. februar). Om Medieombudsmannen. Hentet fra <https://medieombudsmannen.se/om-oss/>

Medieombudsmannen. (2022, 22. april). Stadgar för Mediernas Etiknämnd. Hentet fra <https://medieombudsmannen.se/om-oss/stadgar-for-mediernas-etiknamnd/>

Norsk Presseforbund. (2022, 28. april). Norsk Presseforbund. Hentet fra <https://presse.no/om-oss/>

Pressens Faglige Utvalg. (2022, 16. februar). Hvem kan klage? Hentet fra <https://presse.no/pfu/slik-klager-du-til-pfu/hvor-sender-du-klagen/>

Pressens Faglige Utvalg. (2022, 16. februar). Vær Varsom-plakaten. Hentet fra <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>

Pressens Faglige Utvalg. (2022, 16. februar). Dette er PFU. Hentet fra <https://presse.no/pfu/dette-er-pfu/>

Pressens Faglige Utvalg. (2022, 20. april). Åpenhet. Hentet fra <https://presse.no/pfu/slik-klager-du-til-pfu/anonymitet/>

Pressens Faglige Utvalg. (2022, 20.april). Møter. Hentet fra <https://presse.no/pfu/moter-pfu/>

Pressens Faglige Utvalg. (2022, 03. mai). Slik klager du. Hentet fra <https://presse.no/pfu/slik-klager-du-til-pfu/vedtekter/>

Pressenævnet. (2022, 20. april). Bekendtgørelse om forretningsorden for Pressenævnet. Hentet fra <https://www.pressenaevnet.dk/forretningsorden/>

Pressenævnet, DK. <https://www.pressenaevnet.dk/>

Store norske leksikon. (2021, 7. november). Etermedier. Hentet fra <https://snl.no/etermedier>

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide:

Del 1, statistikk, ren fakta:

1. Hvilket punkt er det flest klager på?
2. Hvilket punkt blir flest medier felt på?
3. Hvor mange klager får dere inn i løpet av ett år?
4. Hvilke konsekvenser får mediene?
5. Er det noe samarbeid med andre land?
6. Hvor lang tid tar det før man får et svar på klage/klageprosessen?
7. Hvis man er misfornøyd med resultatet av anken, kan man på noe vis anke?

Del 2, egne tanker, vurderinger og erfaringer:

1. Hvor stor rolle spiller presseetikk inn i hverdagen til journalister i Norge/Sverige/Danmark?
2. Er det stor forståelse og ønske om presseetikk i deres land? Eller får dere inntrykk av at både journalister og lesere/lyttere/seere heller skulle vært foruten?
3. Hvordan følger Norge/Sverige/Danmark opp om medier følger god presseetikk?
4. Føle du at dette er et system som fungerer?